

ELTE–KRE JAPANOLÓGIA KONFERENCIA

PROGRAM

2024. december 5–6.

ELTE BTK, 1088 Budapest, Múzeum krt. 4.
F épület, Kodály terem

ELTE | BTK
BŐLCSEZETTUDOMÁNYI KAR

A programfüzet interaktív, a kis ikonokra kattintva az adott szekcióhoz, illetve a programhoz lehet lépni.

A rendezvény az ELTE Bölcsészettudományi Kar támogatásával valósul meg.

DECEMBER 5. CSÜTÖRTÖK

HELYSZÍN: ELTE BTK, F ÉPÜLET, KODÁLY TEREM

9.30 REGISZTRÁCIÓ

9.50 **ÜNNEPÉLYES MEGNYITÓ**

AZ ESEMÉNYT KÖSZÖNTI HAMAR IMRE, NEMZETKÖZI REKTORHELYETTES, INTÉZETIGAZGATÓ

10.00 **Plenáris előadás: ESCHBACH-SZABÓ VIKTÓRIA** A japán nyelv benn és kinn

I. SEKCIÓ – NYELVÉSZET, NYELVPOLITIKA, NYELVOKTATÁS

SEKCIÓVEZETŐ: SZÉKÁCS ANNA

10.50 **BRAXÁTOR REBEKA** A szociális és fordításos tanulás összehasonlítása a második nyelv elsajátításában

11.10 **WAKAI SEIJI** Hogyan váltak Magyarországon született és nevelkedett félig magyar, félig japán gyermekek önálló japánnyelv-tanulókká? – Kutatási beszámoló a Trajektória Ekvifinalitás Modellezés alkalmazásával

11.30 **HIDVÉGI ZSÓFIA** Okinawai nyelvitájkép kutatás – Kutatásmódszertani lehetőségek és limitációk

11.50 **VITA**

12.10 **EBÉDSZÜNET**

II. SEKCIÓ – VALLÁS, KULTÚRA

SEKCIÓVEZETŐ: KISS MÓNIKA

13.00 **MAKAI NINA** Fudō Myōō ábrázolásainak csoportosítása a Heian-kori források alapján

13.20 **PUCHINGER NOÉMI** Az onmyōdō kialakulása és fejlődése

13.40 **SOÓS SÁNDOR** Taoista elemek a japán zen hagyományban – Hakuin *Yasenkanna* című szövegének értelmezése alapján

14.00 **HINGYI VIVIEN** A manekinekóról röviden

14.20 **VITA**

14.40 **SZÜNET**

III. SEKCIÓ – EDO-KOR, TÖRTÉNELEM

SZEKCIÓVEZETŐ: ZENTAI JUDIT

- 15.00 **HORNOS DÁNIEL** A szolgálat (*bōkō*) megjelenése az Edo-kori jogban
- 15.20 **LÁZÁR MARIANNA** A Hétágú-kard feliratának értelmezési lehetőségei
- 15.40 **FARKAS ILDIKÓ** A népkultúra „felfedezése” és jelentősége a japán identitásban
- 16.00 **VITA**
- 16.15 **SZÜNET**

IV. SEKCIÓ – FILMMŰVÉSZET

SZEKCIÓVEZETŐ: UMEMURA YUKO

- 16.30 **FARKAS GYÖRGY** Az 1950-es évek, mint a japán filmművészet aranykora három filmrendező életművén keresztül szemlélve
- 16.50 **KELLER ZSÓFIA** Chiri Yukie rajzolt élete
- 17.10 **PUSZTAI BEÁTA** Csillagszem és aranyhaj. A „mukokuseki” karakterdizájn újragondolása a kortárs japán rajzfilmben
- 17.30 **VITA**
- 17.45 **SZÜNET**
- 18.00 **Plenáris előadás: SZABÓ BALÁZS** Egyetem és állam: harc az akadémiai szabadságért a háború előtti Japánban
- 18.40 **Könyvbemutató: Kortárs Japánológia V. – A kötetet bemutatja Hidvégi Zsófia**

DECEMBER 6. PÉNTEK

HELYSZÍN: ELTE BTK, F ÉPÜLET, KODÁLY TEREM

9.45 REGISZTRÁCIÓ

 10.05 **Plenáris előadás: HIDASI JUDIT** *Vagueness és ambiguity* a japán kommunikációban

I. SZEKCIÓ – KÜLPOLITIKA SZEKCIÓVEZETŐ: SZABÓ BALÁZS

10.55 **BARTÓK ANDRÁS ÉS KÓRÓDI MÁRTON** Japán külpolitikája napjainkban: külső nyomás és társadalmi igények a stratégiai döntések mögött

11.15 **TÚRÓCZI TAMÁS** Portugáliáért cserébe Japánt?

11.35 **SZABÓ NOÉMI** A holland–japán kapcsolatok a korai magyar sajtóban

11.55 *VITA*

12.10 *EBÉDSZÜNET*

II. SZEKCIÓ – PSZICHOLÓGIA, IRODALOM SZEKCIÓVEZETŐ: HORVÁTH DÁVID

13.20 **SZEMEREY MÁRTON** A kollektív traumatizáció két típusa a második világháború szociális reprezentációjában a mai japán társadalom esetében

13.40 **KÁLLAI ENIKŐ** Robotok ábrázolása Unno Jūza és Tezuka Osamu műveiben

14.00 *VITA*

14.15 *SZÜNET*

III. SZEKCIÓ – ESZMETÖRTÉNET, FILOZÓFIA SZEKCIÓVEZETŐ: MÁTÉ ZOLTÁN

14.25 **TAKÓ FERENC** Összehasonlító recepciótörténet – kihívások, részeredmények, határok

14.45 **GERGELY ATTILA** Tokugawa egyensúly – Egy elemzési modell körvonalai

15.05 **PATAKI-TÓTH ANGELIKA** Jezsuiták nyilvános és magánjellelű levelezései a japán misszióról

15.25 *VITA*

15.40 *SZÜNET*

IV. SEKCIÓ – SZÍNHÁZ, IRODALOM SEKCIÓVEZETŐ: VARRÓK ILONA

15.50 **DOMA PETRA** Mit csinál egy kabukisztár, ha csak lányai vannak? – IX. Ichikawa Danjūrō és női tanítványai

16.10 **GOTTNER RICHÁRD GÁBOR** A közelharc költészete: *tanka* versek és fordítások az Edo-kori *jūjutsu* mestereiről

16.30 **CSEH DÁVID SÁNDOR** A holt költők emlékezete – A *Matsukaze* és *Teika* című nő-drámákról

16.50 **VITA**

17.05 **SZÜNET**

17.15 **Plenáris előadás: VIHAR JUDIT** Japán irodalom, magyar irodalom – találkozási pontok

17.55 **ZÁRSZÓ**

PLENÁRIS ELŐADÁS

PROF. EM. DR. VIKTORIA ESCHBACH-SZABO (Tokyo College, Center for Advanced Studies
Tokyo University, Universität Tübingen)

A japán nyelv benn és kinn

A japanológia, japanisztika, japán szak a japán kultúra és nyelv oktatásával foglalkozik. Előadásomban azt szeretném megmutatni, hogy mennyire sok mindent takarhat a „japán nyelv” fogalma, ami a japán szakok történelmi fejlődésében is jelentős szerepet játszott. Saját tudományos biográfiámat idézve szeretném elemezni eddigi találkozásaimat a japán nyelvvel Budapesten, Németországban, Európában, Kínában és Japánban.

A japán nyelv európai perspektívából nézve sokáig az egzotikus távol-keleti nyelvek egyike volt. A sinocentrikus írásbeliség Japánban „benn” felvehette a versenyt az európai filológia korabeli tudományos színvonalával. A japán és az SAE (Standard European Languages) kontaktusa a rangaku közvetítésével egyre intenzívebb lett. A Meiji-korszak sok teljesítménye valószínűleg a lakosság magas szintű írástudásával és műveltségével is összefüggött. A modern japán standard nyelv már az európai nemzeti nyelvek megalkotásával is összefügg.

A modern nyelvet oktató japán szakok az országon kívül, de a benti normákon alapulva jöttek létre a huszadik század nyolcvanas éveitől kezdve egész Európában. Mit értettek ekkor az intézmények a japán nyelven kintől nézve? Hogyan kezelték a történelmi és szociolingvisztikai verziókat a Japán-kutatásban? A modern média hatására a kinn és benn eltolódik, ezért nagy figyelmet érdemel az SAE nyelvek, ezen belül különösen a hipercentrális angol és a japán nyelv jövője Európában és világszerte. Mi történhet a szupercentrális japán nyelvvel az interneten, a mesterséges intelligencia világában?

I. SEKCIÓ – NYELVÉSZET, NYELVPOLITIKA, NYELVOKTATÁS SEKCIÓVEZETŐ: SZÉKÁCS ANNA

BRAXÁTOR REBEKA (ELTE PPK, Számítógépes és Kognitív Idegtudomány MSc)

A szociális és fordításos tanulás összehasonlítása a második nyelv elsajátításában

A tanulmány két idegennyelv-oktatási módszert hasonlított össze: a Szociális Tanulást (ST) és a Fordításos Tanulást (FT). Az ST a nyelvtanulást társas kontextusban, az anyanyelv elsajátításához hasonló módon valósítja meg, míg az FT a célnyelv és az anyanyelv közötti fordítást alkalmazza. Korábbi kutatások szerint az FT hátráltathatja a tanulást, mivel az anyanyelvi szókincs és nyelvtan interferenciáját okozza. A kutatás célja az volt, hogy megállapítsa, az ST hatékonyabb-e az FT-nél egy ismeretlen idegen nyelvtani szerkezet megértésében és felidézésében.

A résztvevők egy ismeretlen japán nyelvtant három módszerrel sajátítottak el: ST, FT, valamint Szociális-Fordítás (SF) kombinációjával. A szociális tanulás során a résztvevők társas jeleneteket bemutató videókat néztek, a fordításos csoport hallotta a japán hanganyagot, melynek magyar fordítása a képernyőn jelent meg, míg a Szociális-Fordítás csoport látta a japán mondatokat felolvasó személyt és a mondatok fordítását is. A tanulás után a résztvevők egy nyelvtani tesztet végeztek, amelynek során helyes mondatokat kellett azonosítaniuk, majd módszert váltottak. Az

eredmények azt mutatták, hogy a fordítós csoport kezdetben jobban teljesített. A második fordulóban azonban bebizonyosodott, hogy azok, akik bármelyik fordulóban szociális tanulásban vettek részt, jelentősebb javulást mutattak a fordítós csoportokhoz képest. Ezek az eredmények további vizsgálatokat indokolnak.

WAKAI SEIJI (PhD, egyetemi docens, KRE-BTK, Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

Hogyan váltak Magyarországon született és nevelkedett félig magyar, félig japán gyermekek önálló japánnyelv-tanulókká? – Kutatási beszámoló a Trajektória Ekvifinalitás Modellezés alkalmazásával

Európában egyre több a félig japán, félig európai gyermek. Ezek a gyermekek a japán nyelvet örökölt nyelvként tanulják. Az örökölt japán nyelv elsajátításának elsődleges helye az otthon, de sok gyermek tanul japán kiegészítő iskolákban, kisgyermekkorokban, valamint a szülők által létrehozott kis örökölt-japánnyelvi csoportokban is.

Ebben az előadásban két olyan tanulót mutatok be, akik egy budapesti örökölt japán nyelvi csoportba jártak. Bemutatom, hogy az egymástól eltérő családi háttérrel rendelkező diákok hogyan váltak önálló, kreatív japánnyelv-tanulókká.

Az előadásban a Trajektória Ekvifinalitás Modellezés (TEM) mint kutatási eszköz kerül alkalmazásra. A TEM alapkonceptiója a nyitott rendszer. A nyitott rendszer egy olyan rendszer, amely fenntartja és módosítja szerkezetét a külvilág hatására. Az ember is egy nyitott rendszer, amely gondolatait és cselekedeteit a külvilággal összefüggésben tartja fenn, és ahhoz igazítja. A nyitott rendszerek jellemzője, hogy különböző pályákon haladva is hasonló eredményekre juthatnak. Ezt ekvifinalitásnak nevezzük. Azt a pontot, ahol az ekvifinalitás megvalósul, ekvifinalitási pontnak (EFP) nevezzük. A TEM egy olyan modellezési módszer, amely ábrázolja az adott EFP-hez eljutott személy életútját.

Az előadás során bemutatom, hogy bár mindkét gyermek félig európai, félig japán, mégis színes, egyedi személyiségek. Ugyanakkor rávilágítok a közös pontokra is, amelyek mindkettőjükben fellelhetők.

HIDVÉGI ZSÓFIA (PhD, egyetemi tanársegéd – intézeti szakmentor, ELTE BTK, Távolsági Intézet, Japán Tanszék)

Okinawai nyelvi tájkép kutatás – kutatómódszertani limitációk és lehetőségek

A nyelvi revitalizáció egyik fontos lépése a közösségi terek nyelvi „visszafoglalása”, hisz ezzel biztosítják a *láthatóságot* és az úgynevezett *nyelvi igény* folyamatosságát. A nyelv publikus használata presztízst kölcsönözhet egy alacsonyabb nyelvváltozatnak, és a vizuális reprezentáció segítheti a biztonság és a bizalmi érzet megerősítését is (*breathing space*). Ezért fontos, hogy amikor Japán őshonos nyelveinek visszaállítását vizsgáljuk, figyelembe vegyük az adott nyelvváltozat szociális környezetét is.

Az okinawai nyelv visszaállításakor párhuzamosan indult meg két tudatos nyelvhasználati viselkedés a nyelvi tájképben. Az egyik egy, a nyelvet promótáló nyelvmenedzsment döntésen alapult, és céljaul tűzte ki a nyelv terjesztését és megerősítését a közösségben. A másik nyelvhasználati forma szinte folyamatosan jelen volt a szigeten, és gazdasági célok miatt –

gyakran egzotizálva – használta az őshonos nyelve(ke)t. Jelen előadás ezt a két trendet vizsgálja meg 2016–2019 közötti terepmunkafelvételek és 2020–24-es google streetview felvételek alapján. Az adatokat több hullámban, több idegenvezetővel, így több interpretációban is sikerült értelmezni az évek alatt, ezért jelen előadás kísérlet arra is, hogy a nyelvi tájkép kutatási módszereit újraértelmezze revitalizációs és marginális kontextusban.

II. SZEKCIÓ – VALLÁS, KULTÚRA

SZEKCIÓVEZETŐ: KISS MÓNIKA

MAKAI NINA (PhD hallgató, ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Japanológia)

Fudō Myōō ábrázolásainak csoportosítása a Heian-kori források alapján

Az előadás során a japán buddhizmus történetében nagy jelentőséggel bíró Heian-kort 平安時代 (794–1185), valamint a szintén kulcsfontosságú Fudō Myōō 不動明王 korabeli leírásait, ábrázolásait mutatom be.

A Heian-korban alakult ki az ezoterikus buddhizmus mint különálló buddhista irányzat a szigetországon belül. Az irányzat megjelenése Japánban leginkább Saichō 最澄 (767–822); és Kūkai 空海 (774–835) szerzetesek nevéhez fűződik, akik a két nagy ezoterikus iskola, a Tendai 天台 és a Shingon 真言 megalapítói. A Shingon irányzathoz fűződik a korban a létrejött *godaison* 五大尊 vagy *godaimyōō* 五大明王, vagyis az öt nagy bölcsességkirály kultusza, és ennek az istenségcsoportnak a központi alakja Fudō Myōō, aki egyben a japán ezoterikus buddhizmus egyik legközismertebb alakja is. Erre bizonyíték többek között az is, hogy Fudō Myōō vált sok ezoterikus rituálé központi alakjává (*bonzon* 本尊), mivel a rituálék alapjául Fudō-központú szövegeket használtak. Fudō népszerűsége az idők során sem csökkent, és a mai napig is nagy jelentőséggel bír Japánban, akár az ezoterikus buddhizmusról, akár a népi vallásokról is van szó.

A jelen előadással az a célom, hogy a Heian-kori forrásokat felhasználva és azokat elemelve bemutassam, miként jelent meg Fudō Myōō a kor japán ezoterikus buddhizmusában és milyen szerepekkel ruházták fel. Ezen kívül Fudō ábrázolásain keresztül igyekszem bemutatni, hogy milyen eltérések jöttek létre a bölcsességkirály megjelenítésében a különböző források alapján.

PUCHINGER NOÉMI (KRE BTK, Vallástudományi MA, végzett hallgató)

Az *onmyōdō* 陰陽道 kialakulása és fejlődése

A mágia és a vallás Japánban szinte elválaszthatatlan egymástól, kölcsönösen átszövik egymást. Több olyan szekta és vallási irányzat létezik a szigetországon belül, amelyek mágikus vonásokkal vagy rítusokkal rendelkeznek. Ez ugyanúgy vonatkozik a sintó hitvilágra, mint a kontinensről átvett vallási rendszerekre, amelyek közül az ezoterikus buddhizmust hozhatjuk fel példaként. Ugyanakkor a népi mágia is jelen van az országban, annak is az a típusa, amelyet James Frazer *Aranyág* című művében szimpatikus mágianak nevez. A továbbiakban Matteo Benussi

mágiadefinícióját használom, mely szerint „a mágia olyan tevékenységek és technológiák összessége, amelyek célja a tudomány által nem ismert láthatatlan vagy nem anyagi erők és energiák előnyös célú manipulálása” (M. Benussi, „Magic”, *Cambridge Encyclopedia of Anthropology*, 2019).

Jelen előadásomban az *onmyōdō*val 陰陽道 foglalkozom, mely olyan mágiával kapcsolatban álló rendszer, ami fokozatosan vallásos színezettel is gazdagodott. Bővebben kitérek annak eredetére és fejlődésére a szigetországban az Asuka-kortól (538–710) kezdve egészen a Tokugawa-kor (1603–1868) végéig. A történelmi áttekintést követően arra a kérdésre igyekszem megtalálni a választ, hogy vajon az *onmyōdō* milyen rendszernek tekinthető, mágikus, vagy inkább vallási rendszer-e. Viszonyítási pontnak Melford Elliot Spiro (1920–2014) vallásdefinícióját – tartom a legmegfelelőbbnek – mely szerint a vallás „*olyan intézmény, amely kulturálisan mintázott interakcióból áll a kulturálisan posztulált emberfeletti lényekkel*” (H. Kallen – M.E. Spiro, *Culture and Human Nature*, 2020, 246) –, mivel megítélésem szerint ez a megközelítés a távol-keleti kultúrákra is ráilleszthető.

SOÓS SÁNDOR (egyetemi adjunktus, KRE BTK, Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

Taoista elemek a japán zen hagyományban – Hakuin *Yasenkanna* című szövegének értelmezése alapján

A japán kultúrára nagy hatást tevő ideológiai rendszerek között ott találjuk a taoizmust. Ennek történetét igen sok szempontból vizsgálták japán és külföldi kutatók. A legkülönbébb területeken mutattak ki közvetlen taoista influenciát, amelynek mára már könyvtárnyi irodalma van. A japán zen buddhizmus és a taoizmus kapcsolatának áttekintése azonban még sok feltárandó szempontot rejthet magában. Nyugodtan kijelenthetjük ugyanis, hogy a chan/zen irányzat minden kínai eredetű buddhista iskola közül a leginkább taoista-ízű, már-már szinkretikus rendszernek tekinthető. Ebből a nézőpontból kiindulva az Edo-korban élt Hakuin Ekaku (1686–1769) zen mester, költő és festőművész életműve és különösen az egészen konkrétan taoista elemeket tartalmazó *Yasenkanna* című írása kitüntetten alkalmas arra, hogy bemutassuk rajta keresztül a Japánban élő és folyamatosan áthagyományozott taoista tanításelemeket és praxisbeli ismereteket. Emellett a mű mintegy rávilágít a kínai kultúra, természettudomány és orvoslás japán olvasatának Hakuin korában meglévő élő, mesterről tanítványra öröklődő láncolatának valóságára.

HINGYI VIVIEN (PhD hallgató, ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Japanológia)

A *manekineko*ról röviden

A *manekineko* napjainkra igen elterjedt terméké vált, mind Európa-, mind Ázsia-szerte. Habár Japánból származik, mégis rengeteg ember tévesen kínai eredetűnek gondolja. A háttértörténete az Edo-korra nyúlik vissza, először a *Bukō nenpyō*-ban (1882) említik. Előadásomban arra keresem a választ, hogy a *manekineko*ók milyen attribútumokkal (színek, mancsok, kiegészítők) rendelkezhetnek, és azokhoz milyen jelentéseket társítanak. Ahhoz, hogy tágabb kontextusban is el tudjam helyezni a *manekineko* alakját, először röviden bemutatom, (1) milyen japán hiedelmek kötődnek a macskákhoz, továbbá (2) milyen más macska(szerű) lények léteznek a japán

folklórban. Ezt követően a macskák, a sintó és a buddhizmus kapcsolatáról is szó esik a macskáknak állított sintó szentélyeken, *nekoderákon* és *nekozukákon* keresztül.

Szöveges és ikonográfiai vizsgálatok alapján az állapítható meg, hogy a *manekinekók* mancsaihoz és színéhez különböző jelentéseket társítanak, emellett egyéb szerencsehozó kiegészítőkkal is ábrázolhatják őket. Egyes templomok egyedi attribútumokkal rendelkező *manekinekókat* árulnak *engimonoként*. A *manekineko* az Edo-kor óta új színekkel, mintázatokkal és kiegészítőkkal bővült, ezért elképzelhető, hogy a jövőben újabb attribútumokat nyer.

III. SEKCIÓ – EDO-KOR, TÖRTÉNELEM SEKCIÓVEZETŐ: ZENTAI JUDIT

HORNOS DÁNIEL (egyetemi tanársegéd, KRE BTK, Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

A szolgálat (*hōkō*) megjelenése az Edo-kori jogban

A feudalizmus a hűbéres és a vazallus közötti kapcsolaton alapul: a hűbéres megvédi a vazallusát, aki cserébe hűséggel és szolgálattal tartozik neki. A szolgálat (*hōkō* 奉公) kifejezést hasonló értelemben használták az ókori és középkori Japánban is (kezdetben a császár felé nyújtott szolgálat, majd pedig a samurájok között a hűbérúrnak nyújtott szolgálat), az Edo-kor során azonban a fogalom jelentése fokozatosan megváltozott. A hűbérúr számára nyújtott szolgálat helyett a *hōkō* kifejezés egyfajta kezdetleges foglalkoztatási jogviszonyt, munkáltatói–munkavállalói viszonyt kezdett jelenteni. Habár ez a viszony eleinte szinte a rabszolgasággal volt megegyező (a szolgáló eladta magát és munkaerejét a munkáltatójának), az évszázadok során ez is változásnak indult: később már a szolgáló előre meghatározott időre, előre meghatározott fizetségért cserébe szegődött a munkáltatójához. A szolgálat különböző társadalmi rétegeket (samuráj, paraszt, városlakó stb.) érintett, és a szolgálattal kapcsolatos szabályok megjelentek az Edo-kor egyik legfontosabb törvénygyűjteményében, a *Kujikata Osadamegak*ban is. Az előadásomban a szolgálat fogalmának és tartalmának változását tekintem át, valamint az Edo-kori szolgálat jellegzetességeit mutatom be korabeli forrásszövegek (törvénytövegek) felhasználásával.

LÁZÁR MARIANNA (PhD, egyetemi adjunktus, KRE BTK, Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

A Hétágú-kard feliratának értelmezési lehetőségei

Japán egyik nemzeti műkincse a Hétágú kard (七支刀 *Shichibito*), melyet a Nara-prefektúrában található Isonokami-szentélyben őriznek már évszázadok óta. A vélhetően i. sz. 4. században készült vaskardot faágszerű nyúlványok díszítik, a penge hegyével együtt összesen hét darab. 74,9 cm hosszú pengéjének két oldalán 61 klasszikus kínai írásjegyből álló aranyberakásos felirat található, melynek legegyszerűbb értelmezése szerint a kardot az ókori koreai Pekkse állam királya ajándékozta a japán uralkodónak. Egyedinek mondható kialakítása szép példája a magas szintű ókori koreai fémművészetnek.

A kardfelirat egyes részei a korrózió miatt megrongálódtak, a *kanjik* olvashatatlanná vagy kétes olvasatúvá váltak, emiatt a feliratnak többféle értelmezési lehetősége is lehet. Mivel e műtárgy rendkívül értékes és ritka forrásnak tekinthető az éppen virágkorát élő Pekcse királyság és a kora Kofun-kori (4. századi) japán állam (Wa) közötti kulturális és diplomáciai kapcsolatok megértésében, a felirat értelmezésének problémaköre 1874-es felfedezése óta számos tudományos vita tárgyát képezi.

Előadásomban bemutatom a Hétágú kard feliratának legfőbb értelmezési lehetőségeit (és ezek problémáit) japán és koreai történészek munkája alapján, mindezt pedig összevetem a legújabb régészeti kutatások eredményével, azt remélve, hogy ezek segítségével közelebb kerülhetünk a felirat helyesebb megértéséhez.

FARKAS MÁRIA ILDIKÓ (PhD, egyetemi docens, KRE BTK, Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

A népkultúra „felfedezése” és jelentősége a japán identitásban

A „népkultúra” (a hagyományos rizstermesztés kultusza és az ehhez kapcsolódó szokások, ünnepek, rituálék, a faluközösség és a közösségi lét mint a japán társadalomszerveződés mintája) a modern japán kulturális identitás fontos része lett, és a mai napig látható ennek hatása. Bár a népkultúra „felfedezését” nagyrészt a 20. század eleji etnográfusok munkásságához kötik, a gondolat gyökereit megtalálhatjuk a 19. század eleji kollektív identitás kialakulásának folyamatában. A 18–19. századi *kokugaku* irányzat az ősi japán források és a sintó tanulmányozásával kialakította a japán kulturális identitás kereteit, és mindezzel szinte máig hatóan megfogalmazta a japán kultúra másoktól megkülönböztető jegyeit. Hirata Atsutane munkásságával mindebbe beemelte a nép kultúráját mint a „japánság” eredeti, valódi kultúrájának megőrzőjét. Hirata tézise szerint az egyszerű emberek („a nép”) a falusi élet szokásaival a tiszta és hiteles japán életformát tartották meg, míg az elit a külföldi kultúrák hatása alá került. Így Hirata értelmezésében a nép kultúrája tükrözte a japán kollektív „jellegét”, és ez a gondolat a kokugaku más elemeivel együtt a japán kultúra meghatározó részévé vált. A „szülőföld” eszméje a kulturális identitás egyik fő motívumává lett („furusato”). Az előadás Hirata népkultúrával kapcsolatos munkásságának vizsgálatával ezt a folyamatot kívánja bemutatni.

IV. SZEKCIÓ – FILMMŰVÉSZET

SZEKCIÓVEZETŐ: UMEMURA YUKO

FARKAS GYÖRGY (megbízott oktató, KRE BTK, Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

Az 1950-es évek mint a japán filmművészet aranykora három filmrendező életművén keresztül szemlélve

A japán filmművészet korszakait tekintve általános vélemény, hogy az 1950-es évek mint a japán film aranykora értelmezhető a nemzeti filmtörténeten belül. Ennek okait vizsgálva elsőként azt láthatjuk, hogy a hosszú háborús éveket követően a nézők részéről egy robbanásszerű érdeklődés-növekedés következett be, amelyet a gazdasági és politikai élet szereplői is erőteljesen

támogattak. Ebben a társadalmi környezetben a filmrendezőknél hirtelen tág lehetőségek nyíltak az autonóm alkotásra, amelyet a különböző élethelyzetben lévő rendezők másként használtak fel.

Előadásomban három egymástól teljesen eltérő művészi helyzetben lévő, karrierjének, életútjának más pontján munkálkodó rendező ötvenes évekből filmjein keresztül szeretném bemutatni a korszak filmtörténeti és kulturális szempontból is rendkívüli összetettségét, gazdagságát.

Ezek a rendezők Kurosawa Akira (1910–1998), aki a negyvenes években kezdte rendezői karrierjét, majd az ötvenes években készítette el életművének talán legizgalmasabb darabjait, illetve a nem-japán textusok alapján készített adaptációinak zömét; Ozu Yasujiro (1903–1963), aki életművének felét a némafilmkorszakban forgatta le, és az ötvenes évek a karrierjének végét jelentik, de egyben annak egy teljesen új és kiemelkedő szakaszát; valamint Shindō Kaneto (1912–2012), aki az ötvenes években kezdi el egyáltalán a rendezői munkásságát – majd ötven éven keresztül rendez filmeket –, és a realista filmkészítés sajátos nézőpontját alkalmazza ebben az évtizedben.

Három rendező, három eltérő életút és rendezői korszak, amelyek az ötvenes évek Japánjában futnak össze.

KELLER ZSÓFIA (PhD hallgató, ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Japanológia)

Chiri Yukie rajzolt élete

Az előadás témája két életrajzi ihletésű manga elemzése, amelyek a 19 éves korában elhunyt ainu költőnő, Chiri Yukie (1903–1922) életét dolgozzák fel. A módszertani háttérrel elsősorban a Luc Pauwels-féle vizuális szociológia integrált fogalmi kerete (2011) adja, illetve az elemzés abból az alapfelvetésből indul ki, hogy azok a történelmi témájú japán képregények, amelyek rációznak a múlttal kapcsolatos közvélekedésre, Pierre Nora-féle emlékezethelyekként (2009) működnek.

A vizsgált japán képregények nemcsak Yukie személyes tragédiájának állítanak emléket, hanem központi szerepet kapnak bennük az ainuk emberi jogait ért történelmi sérelmek is, különös tekintettel a gyerekek speciális iskolákban történő átnevelésére és a temetők tudományos kíváncsiságtól vezérelt felforgatására. Hasonló témájú képes élettörténeteket elemez Olga Michael *Human Rights in Graphic Life Narratives* című könyvében (2023), miközben azt vizsgálja, hogy ezek a művek miként hozzák közelebb a Globális Északon élő olvasóikhoz a Globális Dél lakóinak távoli szenvedését.

Az előadás konkrét célja, hogy Michael megállapításait a japán kontextusra alkalmazva és a releváns japán nyelvű szakirodalommal kiegészítve szemléltesse, hogy a két vizsgált manga milyen módszerekkel irányítja a *wajin* olvasók figyelmét azokra az emberi jogi jogsértésekre, amelyeket a múlt század tanárai és kutatói még rendszerszerűen és büntetlenül követhettek el Észak-Japán őslakos kisebbsége ellen.

PUSZTAI BEÁTA (PhD hallgató, ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Japanológia, Filozófiatudományi Doktori Iskola Film-, Média- és Kultúraelmélet; óraadó, Budapesti Metropolitan Egyetem, Animáció és Média Design Tanszék, ELTE BTK Japán Tanszék)

Csillagszem és aranyhaj. A „*mukokuseki*” karakterdizájn újragondolása a kortárs japán rajzfilmben

Magas, nyúlánk testalkat, hófehér bőr, óriási szemek, éles arcvonások és a szivárvány színeiben pompázó hajkoronák. Tömören így jellemezhetnénk a populáris japán rajzfilm lényegi stílári paradoxonát, miszerint a fikció világában japán nemzetiségűként tetelezhető animefigurák többsége külső megjelenésében – különösen arcát és testalkatát tekintve – nem tetszik japánnak, vagyis ábrázolása antropológiai szempontból „hiteltelen”. Ez a típusú karakterdizájn egy összetett jelenséghalmoz egyik vetülete, amelyet *mu-koku-seki* 無国籍 elbeszélésmódnak, esztétikának és globális lokalizációs stratégiának nevezhetünk, és amely „(japán) nemzeti jellegtől való mentességnek” vagy „japántalanságnak” fordítható. A kortás japán populáris kultúrában a *mukokuseki* egy kulturális terméknek – például képregénynek, rajzfilmnek vagy videójátéknak – a „kulturális szagtalanságát” (Iwabuchi Kōichi, 2004) hivatott jelölni. Jelen tanulmányom a *mukokuseki* karakterábrázolás újra-értelmezését és a tudományos diskurzus újra-keretezését célozza.

Kísérletet teszek a *mukokuseki* meghatározásának finomhangolására, egy új *mukokuseki* modell felállítására. Érvelésem szerint a *mukokuseki* természete heterogén. Így a különféle *mukokuseki formák* alkalmazása nagyrészt tudatos stratégiának, értékválasztásnak tekinthető. Feltételezem továbbá, hogy bár a *mukokuseki* egyértelműen napjaink japán rajzfilmjének domináns karakterábrázolási vezérelve, mégsem egyeduralkodó, kizárólagosan érvényes esztétikai nagyrendszer, hanem vele párhuzamosan alternatív (japán)ember-ábrázolási stratégiák is működnek. Bemutatom az animében a *mukokuseki* karakterdizájn ellenében ható jelentősebb kortárs tendenciákat, amely műfajok és filmsoportok afféle „kontrasztanyagok” gyanánt láthatóvá teszik, felfedik a *mukokuseki* működésmódját, és igazolják a *mukokuseki* problémakör relevanciáját.

PLENÁRIS ELŐADÁS

DR. SZABÓ BALÁZS (habilitált egyetemi docens, tanszékvezető, ELTE BTK Japán Tanszék)

Egyetem és állam: harc az akadémiai szabadságért a háború előtti Japánban

A Meiji-restauráció után, a modern Japán megteremtésének folyamatában szinte azonnal felmerült az igény az értelmiség utánpótlását biztosító felsőoktatás létrehozására. Az eleinte a különböző minisztériumok által működtetett iskolák (jogi, idegennyelvi, mezőgazdasági stb.) egyesítésével így jött létre 1877-ben a Tokiói Császári Egyetem, amely születésétől fogva furcsán kettős helyzetben volt: egyszerre volt kormányzati intézmény, oktatói pedig kormánytisztviselők, ugyanakkor a nyugati típusú felsőoktatás helyi képviselőjeként az oktatás és a kutatás bástyája, a mindehhez Nyugaton hagyományosan járuló szabadságjogokkal.

Nem kellett sokáig várni, hogy ez a kettős felfogás összeütközéshez vezessen a kormányzattal, amely hamar kétségbe vonta a kutatási eredmények publikálásához való jogot, amikor azok ellentmondtak a kormányzati törekvéseknek. A súrlódások azonban megteremtették az

autonómiájukra érzékeny egyetemi polgárok összefogását is, ami a további állami egyetemek létrejöttével intézményeken átnyúló együttműködéshez vezetett, meghátrálásra kényszerítve az állam vezetését is. A Taishō-kor fellendülése sajátos módon egyszerre hozta el az akadémiai világ és közönség kiszélesedését és az ezt rossz szemmel néző, az egyetemeket korlátozni akaró etatista törekvések fokozódását is.

Előadásomban négy, a korban kisebb-nagyobb visszhangot keltő, a Tokiói Egyetemet érintő eseten keresztül mutatom be ezt a folyamatot. Kume Kunitake 1893-as ügye az oktató felmentésével, s az egyetem kiállításának elmaradásával járt, de Tomizu Hirondo jogászprofesszor és a kormányzat 1905-ben kirobbanó konfliktusában az egyetemi világ összezárt s a kormány meghátrálni kényszerült. Megváltozott azonban a helyzet 1920-ra, amikor Morito Tatsuo, a közgazdasági tanszék oktatója börtönbe került egy publikációjáért, mert a főügyész példát kívánt statuálni a szerző meghurcolásával. A kört Yanaihara Tadao, a gyarmatügyi tanszék vezetőjének 1937-es felmentése zárja be, akinek keresztény pacifizmusát pellengérré állítva az egyetemen belüli ellenfelei a kormányzatot segítségül szólítva szabadultak meg tőle – hogy azután maguk is keserűen szembesüljenek azzal, hogy a kutatói szabadság hiánya mindenkit sarokba szoríthat.

PLENÁRIS ELŐADÁS

PROF. EMER. HIDASI JUDIT (BGE Kommunikáció Tanszék)

Vagueness és ambiguity a japán kommunikációban

A japán nyelv a világ egyik legnehezebben elsajátítható nyelvei közé tartozik, és ennek számos magyarázatát adják a szakma képviselői: nyelvészek, fordítók, etnográfusok és szemiotikusok: az írásrendszer, az udvariassági nyelvi szintek, a szofisztikált lexikai állomány stb. A hétköznapi emberek (üzletemberek, utazók, csere-diákok, J-pop kultúra rajongók és vegyes-házasságok érintettjei stb.) egyik legnagyobb problémája azonban inkább a kommunikációs és érintkezési stratégiák sajátosságaihoz vezethető vissza. Ebből a halmazból az előadás a japán kommunikációban tetten érhető homályosság és bizonytalanság (vagueness és ambiguity) kérdésköréhez tartozó elemeket emel ki.

Az előadás törekszik annak érzékeltetésére, hogy a japán kommunikációban megnyilvánuló és érvényesülő vagueness és ambiguity csak részben nyelvészeti kérdés. Nyelvészeti szempontból ténylegesen a japán „különállás”/„egyediség” koncepcióját erősíti ez a sajátos kommunikációs megközelítés, és alapjában cáfol rá az univerzálisan érvényesnek gondolt ’kommunikációs maximák’ (Grice 1975, 1989) elméletére. Ennél fontosabb azonban másik két szempont: egyrészt mint kommunikációs stratégiát a japán beszélők nem csak japán nyelvi érintkezéseikben, hanem más nyelven történő kommunikációjukban is alkalmazzák (ezért van relevanciája például az üzleti/politikai kommunikációban, ahol a közös nyelv az angol). Másrészt, mert a társadalmi érintkezés egészét áthatja és ezért a társadalmi együttműködés játékszabályait is jelentékenyen befolyásolja – amelynek ismerete és megértése híján a külföldi nehezen boldogul japán közegben (vegyes családok, cserediákok, munkavállalók stb.).

I. SEKCIÓ – KÜLPOLITIKA SEKCIÓVEZETŐ: SZABÓ BALÁZS

BARTÓK ANDRÁS (PhD, egyetemi tanársegéd, NKE ÁNTK, Nemzetközi Kapcsolatok és Diplomácia Tanszék)

KÓRÓDI MÁRTON (NKE, Biztonságpolitika mesterszakos hallgató)

Japán külpolitikája napjainkban: külső nyomás és társadalmi igények a stratégiai döntések mögött

Japán a világ legnagyobb gazdaságainak egyike, védelmi kiadásai, ENSZ-költségvetési, valamint külföldi fejlesztési vállalásai, illetve működőtőke befektetései az élvonalba helyezik a szigetországot. Mégis, geopolitikai szereplőként meglehetősen alulreprezentált hatalom a hazai külpolitikai szakirodalomban és a japanológiai kutatások is javarészt rész kérdésekkel foglalkoznak Tokió stratégiai mozgásterére kapcsán, mint például az alkotmányos önkorlátozás kérdése.

Előadásunkban arra szeretnénk röviden rámutatni, a mai, egyre aktívabb Japán kül- és biztonságpolitika mögött milyen hatása lehet a néhány fontosabb külső és belső független változóknak. Ezek egyike a külső elvárásoknak való megfelelés, a *beiatsu* (米圧), mint „amerikai nyomás”, illetve *gaiatsu* (外圧), mint „külső nyomás”. Néhány esettanulmányon keresztül bemutatjuk,

hogy bár ma is akadnak olyan esetek, ahol tetten érhető a szakirodalomban is gyakran vázolt megfelelési mintázat, ma már legalább ennyire, ha nem hangsúlyosabban érhető tetten Japán önértékének érvényesítése a szigetország geopolitikájában.

Második komponensként igyekszünk egy összefoglaló áttekintést adni a japán közvéleménykutatások kül- és biztonságpolitikával kapcsolatos attitűdjeinek trendjeiről. Ezen keresztül igyekszünk szemléltetni, hogy kézzel fogható választói preferenciák is kimutathatók ezen szakpolitikák kapcsán, így a külső nyomás és az ezzel szemben bemutatott geopolitikai önérték mellett a japán társadalom igenis komoly szereplőként alakítja a szigetország külpolitikáját, mivel a politikai felhatalmazás érdekében a vezetők érezhető igényeket kell kielégítsenek.

TÚRÓCZI TAMÁS (PhD, történész, SzTE BTK, Újkori Egyetemes Történeti és Mediterrán Tanulmányok Tanszék)

Portugáliáért cserébe Japánt?

1580-ban perszonálunió jött létre az Ibériai-félsziget két katolikus állama, Spanyolország és Portugália között, egyetlen uralkodó, II. Fülöp kezében egyesítve ezzel az akkor ismert világ két leghatalmasabb gyarmatbirodalmát. Öt esztendővel később, 1585-ben a spanyol királynak állást kellett foglalnia egy elmérgesedő vitában, amely a jezsuiták és a domonkos-ferences oldal között zajlott, s amely vitába még a pápa is kénytelen volt belefolyani. A kérdés az volt: melyik katolikus rend missziós területe legyen a kelet-ázsiai térség egyik legértékesebb állama, Japán? II. Fülöp politikai magatartása egyik vagy másik ügy esetében – első ránézésre – nem mutat semmilyen kapcsolódási pontot. Előadásomban először vetem fel annak lehetőségét, hogy Portugália korábbi bekebelezésének körülményei döntő hatással lehettek Japán evangelizációjának vitájára. Lehetséges, hogy a spanyol uralkodót nem csupán a pillanatnyi birodalmi-, valláspolitikai érdekek motiválták 1585-ben a japán-misszió ügyének vizsgálatakor? Elképzelhető, hogy a vita már öt esztendővel annak kirobbanása előtt eldőlt? S ha igen, mi lehet a kapcsolódási pont a portugál trón megszerzése és a japán missziós területek odaítélése között?

SZABÓ NOÉMI ANNA (egyetemi tanársegéd, KRE BTK Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

A holland–japán kapcsolatok a korai magyar sajtóban

A holland–japán kapcsolatok mindig is különlegesnek számítottak Japán és más európai országok kapcsolatához viszonyítva, köszönhetően a hollandok kivételes helyzetének. Az Edo-korszakban a hollandok egyedüli európai országgént rendkívül szigorú és szabályozott körülmények között, de fenntarthatnak hivatalos kapcsolatot a távoli Japánnal. A 16. század folyamán Japán az európaiak első megjelenését követően más országokkal is kapcsolatban állt, de ezek a kapcsolatok különböző okoknál fogva az 1640-es évekre megszűntek és ez a helyzet nem is változott meg a 19. század közepéig. Az ezzel az időszakkal párhuzamosan kibontakozó európai és hazai periodikus sajtó számára is érdekes témát szolgált ez a különleges helyzet. Az előadásomban néhány korabeli írás kerül ismertetésre a legkorábbi magyar nyelvű periodikus sajtóban megjelent cikkektől kezdve, ami alapján láthatóvá válik, milyen információk juthattak el közvetett források alapján a korabeli magyar nyelvű olvasókhöz a holland–japán kapcsolatokról.

II. SZEKCIÓ – PSZICHOLÓGIA, IRODALOM SZEKCIÓVEZETŐ: HORVÁTH DÁVID

SZEMEREY MÁRTON (egyetemi tanársegéd, KRE BTK Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

A kollektív traumatizáció két típusa a második világháború szociális reprezentációjában a mai japán társadalom esetében

Felmérések szerint egy állam háborús részvétele hosszú távon rendkívül összetett problémát jelent a nemzeti identitás szempontjából. Ennek részeként számos ország esetében a hivatalos emlékezetkultúra nagyban hozzájárul a nemzeti múlttal kapcsolatos dichotóm narratíva kialakításához, amely a saját hadsereg néhai tevékenységét jellemzően felmagasztalja, az ellenséges támadásokat erkölcsstelennek és igazságtalannak minősíti, a nemzetet pedig áldozatként ábrázolja. A hősi és áldozati önreprezentációk effajta hangsúlyozása rendszerint igen korlátozott mértékben hagy teret a saját csoportról mint elkövetőről szóló beszámolóknak. A történelmi múlt feldolgozása az ázsiai kultúrák esetében sem mentes a kihívásoktól.

Japánban a kollektív áldozatiság mint az 1945 utáni nemzeti identitás központi eleme erősen kapcsolódik az atombombák ledobásához. Ugyanakkor az előadásban bemutatott vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy ezzel párhuzamosan a második világháborúhoz köthető elkövetői trauma is jelentős szerepet játszik a mai japán kollektív identításban. Valószínűsíthető, hogy a japán haderő kelet-ázsiai és csendes-óceáni hadszíntéren folytatott tevékenysége a kollektív traumatizáció egy viszonylag keveset taglalt formájához vezetett, amely a saját csoport túlon túl negatív képével jár együtt. Úgy tűnik, Japán esetében a társadalmi trauma egy sajátos, kettős mintázata rajzolódik ki, amelyben egymás mellett van jelen az áldozati és az elkövetői traumatizáció.

KÁLLAI ENIKŐ (PhD hallgató, ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Japanológia)

Robotok ábrázolása Unno Jūza és Tezuka Osamu műveiben

Japánban találkozhatunk robot felszolgálókkal, biztonsági őrökkel vagy takarítókkal is. Napjainkban a technológia és mesterséges intelligencia jelenléte és használata már teljesen megszokott. Volt azonban idő, amikor ezek csupán futurisztikus víziók voltak. A 20. századi japán science fiction művekben, mangákban és animékben a robotok pozitív és negatív ábrázolásával is találkozunk.

A második világháborúban a technológia fogalma a háborús eszközök fejlesztésével kapcsolódott össze, azonban ez a kép a világháborút követően sokkal inkább pozitív irányba formálódott át. A japán sci-fi atyja, Unno Jūza több művében is igen pesszimistán mutatja be a technológia társadalomra gyakorolt hatását és az ember–robot kapcsolatot. Vele szemben a világháborút követően Tezuka Osamu már sokkal inkább pozitív képet „rajzol” a robotokról.

Előadásomban Unno Jūza *Jinzō ningen 'F'Shi* 人止人間エフ氏 (1939) és *Uchūsentai* 宇宙戦隊 (1943), valamint Tezuka Osamu *Tetsuwan Atomu* 鉄腕アトム (angol címén: Astro Boy; 1952–1968) című művein keresztül, interdiszciplináris megközelítésben mutatom be, hogyan változott Japánban a robotokról alkotott kép a második világháborút követően. Szembe állítom a két író által elképzelt robotok jellemvonásait, „személyiségeit”, illetve az emberekkel való viszonyukat, majd röviden kitérek a művekben megfogalmazott morális problémákra is.

III. SEKCIÓ – ESZMETÖRTÉNET, FILOZÓFIA SEKCIÓVEZETŐ: MÁTÉ ZOLTÁN

TAKÓ FERENC (PhD, óraadó, ELTE BTK Japán Tanszék)

Összehasonlító recepciótörténet – kihívások, részeredmények, határok

Japán és európai gondolkodók között végzett összehasonlító recepciótörténeti kutatásom azon a módszertani feltevésen alapul, hogy az összehasonlító elemzés sikeréhez szükség van legalább egy valóban „közös” elemre a két gondolkodó között, amelyet nem az elemző hoz létre, mint a hasonló interkulturális összevetések túlnyomó többségében történni szokott. Ez az elem az általam elemzett gondolkodók esetében a konfuciánus tanításra adott reflexió, amelyet Ogyū Sorai (1666–1728) és Voltaire (1694–1778) kapcsán vizsgáltam először, a kutatás további fázisaiban pedig terveim szerint Motoori Norinaga (1730–1801) és G.W.F. Hegel (1770–1831), Fukuzawa Yukichi (1835–1901) és Karl Marx (1818–1883), valamint Maruyama Masao (1914–1996) és Max Weber (1864–1920) gondolkodásának elemzésére kerül sor. Előadásomban a kutatás során eddig feltárt részeredményeket áttekintve bemutatom az alkalmazott módszertan előnyeit, kihívásait, illetve határait. Kitérek a komparatív elemzés különböző aspektusaira a vizsgált gondolkodók társadalmi háttérének különbségétől a módszertani megközelítések eltérésein át a fő kérdéskörig, a konceptuális különbségekig. Az előadásban arra fogok egy-egy példa révén rámutatni, hogyan segíti a szóban forgó megközelítés az összehasonlítás révén éppenséggel bizonyos „azonosnak” tűnő képzetek és terminusok világos *elkülönítését*, pontosabb körülhatárolását.

GERGELY ATTILA (dr. univ., egyetemi adjunktus, KRE BTK Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

Tokugawa egyensúly – Egy elemzési modell körvonalai

A japán történelem „Tokugawa” vagy „Edo” korszaka sokféle más elnevezést is kapott már: nevezték a „zárt ország” korának, a II. világháború utáni évtizedekben, nagyrészt marxista befolyásra, a néptömegeket elnyomó és kizsákmányoló, konfliktusokkal terhelt „Tokugawa feudalizmusak”, majd az 1960-as évektől, a Tokugawa hatalom önigazolására is hivatkozva, egyre gyakrabban a „Pax Tokugawa” korszakának. A közvetlenül értékelő, ideológiai kötődésű szóhasználatától távolodva, az 1980-as évektől széles körben elterjedt és ma is általánosnak tekinthető az eredetileg angol nyelven kezdeményezett „korai modern” („early modern”, japánra mindössze „közel-kor” jelentéssel fordított) megnevezés. Az egyensúly a játékelméletileg megalapozott intézményi megközelítés kulcsfogalma. Az előadás ebben a perspektívában a társadalomtudományi egyensúlyfogalom néhány alkalmazási lehetőségét körvonalazza a korszak átfogó jellemzéséhez, szereplői és folyamatai elemzéséhez, abban a reményben, hogy a megközelítés mind a korszak jelenségeinek rendszeresebb tárgyalásához és általánosító értelmezéséhez, mind az adott modellnek a történeti kutatás és az oktatás céljára való kiterjesztéséhez hozzájárulhat.

Jezsuiták nyilvános és magánjellegű levelezései a japán misszióról

A keresztény misszió Japánban a portugál jezsuiták érkezésével indult meg. Arról viszonylag sokat olvashat az érdeklődő, hogy milyen jelentősebb események történtek ebben az időszakban, kik voltak azok a személyek, akik fontos szerepet játszottak a misszió kezdeti sikereiben. Jelen előadás ezen széleskörben ismert történetek háttérébe kíván bepillantani, a missziós háttér munka egy kevésbé tárgyalt részét felfedve.

Az előadás tehát a japán keresztény misszió korai időszakának jezsuita levelezéseit mutatja be, különös tekintettel arra, milyen eltérések voltak megfigyelhetők a magánjellegű és a széleskörben terjesztett írások tartalmát illetően. A jezsuiták ugyanis gyakran úgy írták meg missziós feljegyzéseiket, hogy abban az igazság némileg szépítve, a japán kultúra pedig torzítva szerepelt. Vagy éppen ennek ellenkezője történt, így a nagy nyilvánosságnak szánt írásokban elismerően nyilatkoztak a japán emberekről, dicsérték erényeiket, kultúrájukat, majd magánlevelezésükben rendkívül degradáló szavakkal illették őket, és misszióból való hazatérésük időpontjának eljövételét sürgették.

Az előadás a két eltérő típusú levelezés tartalmi különbségeinek ismertetésén túl a levelek megírásának háttérében megbúvó indokokat is tárgyalja. Ezáltal bemutatja a jezsuita misszió egy olyan szegmensét, amely egészen a 20. századig rejtve maradt a publikum előtt.

IV. SEKCIÓ – SZÍNHÁZ, IRODALOM

SEKCIÓVEZETŐ: VARRÓK ILONA

DOMA PETRA (PhD, egyetemi adjunktus, KRE BTK Kelet-Ázsia Intézet, Japanológia Tanszék)

Mit csinál egy kabukisztár, ha csak lányai vannak?

IX. Ichikawa Danjūrō és női tanítványai

A 19. század végén heves vita zajlott arról, hogy visszatérhetnek-e a nők szereplésük 1629-es betiltását követően a színpadra, vagy továbbra is *onnagata*kat, női szerepeket játszó férfi színészeket foglalkoztatnak a színházak. A kérdés nemcsak az uralkodó színházi műfajt, a *kabukit* érintette, hanem az új, nyugati mintára kialakult színjátéktípusokat is. IX. Ichikawa Danjūrō (1838–1903), a kor *kabukisztárja* több oldalról is érintett volt az ügyben. Egyrészt lányainak kabukiszínésszé nevelése, valamint egy női tanítvány, Ichikawa Kumehachi (1846–1913) oktatása azt mutatja, hogy támogatta a női színjátszást. Másrészt, a hagyományokhoz való ragaszkodása és a női tanítványaival való közös szereplések kerülése az ellenzők táborához sorolja. Előadásomban kitérek a korszakot meghatározó *onnagata*-vitára és bemutatom Ichikawa Danjūrō egyszerre támogató és elutasító tevékenységét női tanítványai kapcsán.

GOTTNER RICHÁRD GÁBOR (PhD hallgató, ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Japanológia Program)

A közelharc költészete: *tanka* versek és fordítások az Edo-kori *jūjutsu* mestereiről

A japán költészet egyik legismertebb munkája a *Hyakunin issbu* című versantológia, amely száz híres ókori költő egy-egy versét tartalmazza. Az eredeti, *Ogura hyakunin issbu* néven is ismert válogatás a népszerűségének köszönhetően, a verseny-*karuta* kártyajátékon túl megannyi feldolgozás és paródia tárgya volt. Többek közt ide sorolható a *Genji Hyakunin issbu*, ami a *Genji monogatari* regény szereplőihöz köthető verseket tartalmaz, vagy a *Buke hyakunin issbu*, amely híres samurájok, hadvezérek költeményeit gyűjtötte össze.

Az egyik ilyen feldolgozás az 1851-ben megjelent *Bukei hyakunin issbu* (武稽百人一首, *Száz költő egy-egy verse a harcművészetek gyakorlásáról*), amely a harcművészetek kiválóságainak, kardvívóknak, íjászoknak, lovasoknak, puskásoknak, lándzsavívóknak, harcos szerzeteseknek és mitológiai hősöknek tulajdonított verseket sorakoztat fel, mellékelve egy rövid leírást az adott iskola kialakulásáról, az alapító jelentős tetteiről, vagy akár csak egy szórakoztató anekdotát a harcművész életének egy érdekes epizódjáról.

A jelen előadás ebből az antológiából mutat be egy válogatást, kigyűjtve azokat a harcművészeket, akik a samuráj közelharczi módszerek (legismertebb nevén: *jūjutsu*) mesterei voltak, közzétéve a kötetben hozzájuk kapcsolódó *tanka* versek és rövid leírások műfordításait.

CSEH DÁVID SÁNDOR (PhD, egyetemi adjunktus, Magyar Képzőművészeti Egyetem)

A holt költők emlékezete –

A *Matsukaze* 松風 és *Teika* 定家 című nő-drámákról

Zeami Motokiyo (?1363–?1443) mester legismertebb nő-drámája a *Matsukaze*, míg veje, Konparu Zenchiku (1405–1468) kiemelt munkája a *Teika*. A két szöveg számos hasonlóságot mutat – előadásom szempontjából a legfontosabb ezek közül az, hogy mindkét nő-drámában egy halott költő iránti szerelem motiválja a fellépő szereplőket. A *Matsukaze* két sópárló lány túlvilági szerelméről szól a legendás udvari hivatalnok és költő Ariwara no Yukihira (818–893) iránt, míg a *Teika* Shikishi hercegnő (1149–1201) – és költőnő – szintén túlvilági ragaszkodásáról a korszakos költőhöz, Fujiwara no Teikához (1162–1241).

A nő-drámák erős költőiségükről ismertek, ahogyan arról is, hogy szerzőik gyakran idéztek bennük olyan jelentős, már a korban is klasszikusnak tartott versgyűjteményekből, mint a *Kokinshū*, a *Man'yōshū*, a *Wakan rōeishū* vagy a *Teika* által összeállított *Hyakunin issbu*. Zeami és – a sokak által az ő szellemi utódjának tartott – Zenchiku koruk kiemelten művelt művészei voltak, így nem meglepő, hogy a két nő-drámában különösen fontos szerephez jutnak az idézett költemények és egyéb irodalmi utalások. Ezzel pedig mindkét nő-játék azt sugallja, hogy nemcsak a szerelem, hanem a művészet is legyőzi a halált.

Előadásomban figyelmet fordítok a nő-játékok szereplői, cselekményei, szövegei és valós történelmi háttére közti összefüggésekre. Vizsgálódásom alapját pedig az eredeti szövegek mellett a Kemenczky Judit által magyarított *Matsukaze* és a *Teikából* készült saját magyar fordításom képezik.

PLENÁRIS ELŐADÁS

PROF. VIHAR JUDIT (KRE BTK Japanológia Tanszék)

Japán irodalom, magyar irodalom – találkozási pontok

Japán és Magyarország többek közt hatalmas földrajzi távolsága miatt kevés találkozási pont jellemzi a két nép irodalmát. A 20. században azonban érdekes módon jelentkeznek bizonyos hasonlóságok. A mostani előadásban ezek közül szeretnék ismertetni néhányat.

Nacume Szószeki világhírű, *Boccsan* című regényét 1906-ban írta. Ebben a művében azt mutatja be, hogyan lesz egy iskolásfiúból matematikatanár, aki a távoli Sikoku szigetén kerül konfliktusba a korabeli megkövesedett és romlott iskolarendszerrel. Donald Keene, amerikai irodalomtörténész és műfordító szerint a regény a *Huckleberry Finnhez* hasonlít, de van okunk úgy érezni, hogy legalább ilyen rokonságban áll a mi Nyilas Misinkkel. Móricz regénye, a *Légy jó mindhalálig* (1920) a debreceni kollégiumban játszódik.

Akutagava Rjúnoszuke egyik novellája, az 1916-ban íródott *Az édeskrumpli-kása*, amelynek központi alakja a kisember. Móricz Zsigmond *A tragédia* című elbeszélése 1909-ben íródott. Akutagava és Móricz nem ismerte egymást, mégis mind a két novella ugyanazt a problémát veti fel: a kisembert és kicsinyes vágyait.

Tanizaki Dzsúnicshiró az *Egy hobbant vénember naplója* című kisregénye 1961-ben íródott, az író hetvenöt éves korában. Déry Tibor alkotása, a *Kedves bópeer...!* tizennégy évvel később, 1975-ben keletkezett, amikor Déry nyolcvanegy esztendő volt. Mind a két mű mottójaként egy Kant-idézetet választhatnánk: „Szerelem nélkül az élet mit sem ér!” Szerelem és halál egyszerre van jelen a művekben.